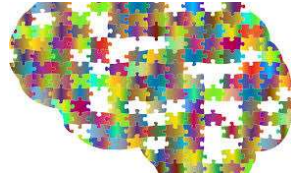

KAKO OJAČATI DJEČJI MOZAK

(iz knjige „Kako ojačati dječji mozak“, Stamm, J., Naklada Kosinj, Zagreb, 2019.)

Neuroznanost – danas raspolaže važnim informacijama o tome kako se razvija mozak – iz njih proizlaze smjernice za optimalan socio - emocionalni, intelektualni razvoj male djece, ozračje i odnose koji imaju presudan utjecaj na razvoj.

Važno – omogućiti djeci da razvijaju svoj mozak – pružiti im sigurnost i odgovarajuće poticaje.

OPĆE ZNANSTVENO UTEMELJENE PORUKE:

1. FUNKCIJE MOZGA - ONO ŠTO SE NE UPOTREBLJAVA GUBI FUNKCIJU.

Kada nešto učimo, prvi put se stvori neuronska veza. Ona može biti nestabilna. Kada ponavljamo, vježbamo ono što smo naučili, jačamo tu vezu.

Veze koje se počnu stvarati u jednom području mozga povezuju se s drugim područjima i oblikuju moždane krugove. Kada se koristimo informacijama koje se nalaze u tim krugovima, krugovi i mreže koji su međusobno povezani zajedno se aktiviraju, pa dolazi do aktiviranja svih dijelova mreže.

Kada se te informacije ne koriste dugo vremena, veze slabe, nestaju.

Znači, za učenje je važno ponavljanje i potkrepljivanje.

KAKO MOŽEMO KOD DJETETA JAČATI VEZE U MOZGU?

- Poticati dijete na ponavljanje nekog iskustva.
- Dozvati to iskustvo ponovno u dječje pamćenje – potaknuti dijete da govori, čita, glumi ili crta o onome što se dogodilo.
- Proširiti učenja; stvoriti slična iskustva; jasno povezati novo učenje s prijašnjim, sličnim iskustvima – građenje složene mreže sličnih pojmova u mozgu. Novo iskustvo će ga podsjetiti na nešto što već zna.

2. OBRATITE PAŽNJU NA REDOSLIJED I VRIJEME STVARANJA NEURONSKIH VEZA U DJEČJEM MOZGU.

Mozak se razvija određenim redoslijedom:

Odostraga prema naprijed:

- Vid se rano razvija – dijete treba dovoljno vizualnih poticaja tijekom prvih 6 mj.
- Slušno razlikovanje – sposobnost jasnog prepoznavanja pojedinih zvukova – tijekom prvih nekoliko godina – prepoznati male razlike u glasovima.
- Motorički razvoj – pokreti djeteta postaju sve finiji - bebama i maloj djeci potrebna je sloboda kretanja i istraživanja; omogućiti prirodne pokrete tijela da se na prirodan način stekne snaga i gipkost potrebni za motorički napredak.

Iznutra prema van:

- Centri za procesiranje emocija – od rođenja se stvaraju neuronske mreže – sigurna okolina, odnos prema djetetu pun ljubavi, predvidljiv, poticajan i osjetljiv na djetetove potrebe – bolji razvoj dječjeg mozga.

Od dna prema gore:

- Stalni razvoj osjetno-motoričkog trakta.

Što se ranije u nekom sustavu povežu neuroni, to je on otporniji na promjene.

ŠTO ČINITI?

- **Puno pažnje posvetiti stvaranju SIGURNOG I PREDVIDLJIVOG OZRAČJA za malu djecu jer se u njihovom limbičkom sustavu (emocionalni centri u mozgu) intenzivno povezuju važni neuronski krugovi.**
- **Ograničiti vrijeme pred ekranom za malu djecu – u sustavu odgovornom za pažnju vrlo rano dolazi do stvaranja neuronskih veza – zasipanje bujicom informacija ne utječe dobro na razvoj koncentracije.**
- **Mala djeca ne uče jezik gledajući TV – televizijski govor je prebrz da bi ga se moglo procesirati na odgovarajući način i dijete nikako ne može zaustaviti ili usporiti bujicu informacija, ne može stupiti u interakciju ni kontrolirati slike na ekranu.**
- **Mala djeca moraju imati priliku jasno čuti glasove jezika kako bi razvili fonematsku svjesnost – tako mozak dobiva jasne slušne ulazne informacije.**

3. NEMOJTE OČEKIVATI DA ĆETE PRIMIJETITI KAKO SE MOŽDANE STRUKTURE MIJENJAJU, ALI BUDITE SVJESNI DA SE TO STALNO DOGAĐA

Učenje fizički mijenja mozak, mijenjaju se neuronske mreže, pojedini neuroni se razvijaju.

Izvana ne vidimo ove promjene, ali vidimo njihov rezultat – djetetu je u početku nešto bilo teško, a kasnije taj zadatak obavlja bez napora - u mozgu se dogodila promjena.

ODRASLI – IMAJU VELIKU ODGOVORNOST – riječi, pojmovi, iskustva, obrasci interakcija i emocije koje djetetu pružamo kroz odnose koje oblikujemo – bitno utječu na razvoj dječjeg uma!

4. RAZLIČITE RAZINE STRESA MOGU PROUZROKOVATI RAZNE REAKCIJE U MOZGU

Rano izlaganje velikom stresu može negativno utjecati na strukturu i funkciju mozga.

Pružanje podrške djeci koja doživljavaju stres:

- Svakodnevne rutine i rituali, pravila i raspored – osiguravaju vanjsku regulaciju koja je nužna da se dijete smiri i ponovno stekne osjećaj unutarnje kontrole; pružaju mu olakšanje.
- Pokazivanje djetetu ljubavi i empatije.
- Čitanje priča o drugoj djeci ili likovima iz slikovnica koji su suočeni sa sličnim izazovima.

5. POVEŽITE POJMOVE KOJE BI DJECA TREBALA NAUČITI SA STVARIMA KOJE VEĆ ZNAJU

Učenje ovisi o predznanju – najbolji pokazatelj onoga što će dijete moći naučiti jest ono što sada već zna. Kada namjerno povezujemo novo s već postojećim znanjem, nove informacije se u mozgu ugrađuju/integriraju u postojeću mrežu i aktiviraju svaki put kada se mreža pokrene.

Kako povezivati postojeće znanje s novim:

- Kada uvodite nove riječi, pitajte dijete što već zna o njima, podsjećaju li ga na što.
- Koristite se vizualnim podražajima – fotografije, predmeti – mogu aktivirati neko sjećanje koje će mu pomoći povezati nove s već postojećim pojmovima.
- Uvedite isti pojam koristeći se različitim modalitetima – govoriti, crtati, plesati, pjevati...

6. MNOGE VJEŠTINE OVISE O PREPOZNAVANJU PRAVILNOSTI

Mozak – traži pravilnost u svemu – to nam može olakšati učenje. Kada u nečemu otkrijemo pravilnost, učenje o tome postaje lakše – bolje razvrstavamo...

Jedna od najranijih pravilnosti koje nauči mozak dojenčeta – kada zaplače, netko će prići i zadovoljiti mu potrebe.

POTIČITE DJECU NA TRAŽENJE PRAVILNOSTI:

Vježbajte vještinu prepoznavanja pravilnih struktura u prirodi:

- cvjetni listići na cvijeću, biljkama
- pčelinje saće u košnici
- snježne pahuljice...

Vježbajte vještinu prepoznavanja pravilnih struktura u okolini:

- složite po jednu cipelu/papuču, a dijete će donositi drugu i pridruživati
- zadati neki uzorak (npr. sa žitnim pahuljicama u boji), a dijete ga nastavlja
- starija djeca – naš brojevni sustav se koristi brojkama od 1 do 9, a zatim se te brojke ponavljaju istim redoslijedom nakon broja 20, 30....
- apstraktna pravilnost – priče u slikovnicama imaju početak, sredinu i kraj
- najkorisnija pravilnost – uvođenje i redovita primjena rutina kod kuće i u vrtiću – omogućavaju predvidljivost, strukturirana očekivanja – mozak lakše funkcionira.

7. PLANIRATI AKTIVNOSTI KOJE PRELAZE SREDIŠNJU LINIJU TIJELA

To su pokreti koji se javljaju u recipročnom obliku i zahtijevaju naizmjeničnu upotrebu jedne i druge strane mozga – puzanje, hodanje, trčanje, penjanje, skakanje, vožnja biciklom, plesanje,... – tako se prelazi zamišljena središnja linija tijela – mozak vježba povezivati ulazne i izlazne informacije iz jedne i druge moždane polutke.

Važno – poticati djecu na:

- pokrete koji uključuju naizmjeničnu upotrebu jedne i druge strane tijela - koordinacija pokreta aktivira obje moždane polutke, vježbom moždane veze postaju jače, pokreti glatkiji, brži i troše manje energije (primjer – prekrížene ruke na prsa, na koljena...)

8. SVAKOM DJETETU KORISTI ŽIVOT U POZITIVNOM OKRUŽJU

Premda se neka osoba rodi s određenim genima, oni mogu, ali ne moraju biti izraženi – mogu se aktivirati ili ostati prikriveni – **O OKOLINI (ISKUSTVU) ovisi hoće li se aktivirati ili ne.** Genetski materijal osobe nije statičan. Okolina može utjecati na izražavanje gena.

Važno:

- **Positivno okružje, dovoljno rutina, predvidljivosti - povećavaju vjerojatnost da će se djeca povezivati s drugim osobama, osjećati empatiju prema drugima, naučiti kako obraćati pažnju, započeti proces samoregulacije;**
- **Optimizam, vjera da se svako dijete može razviti; promicanje zdravih navika, stvaranje pozitivnih iskustava.**
- **Pružanje emocionalne podrške.**

9. NE TRAŽITI BRZA RJEŠENJA

Najvažniji – **ODNOS S DJETETOM** - dosljedan, predvidljiv, topao, brižan odnos u interakcijama s djetetom, postavljanje granica, vrijeme provedeno s djetetom, pažnja – važni za razvoj empatije, samoregulacije, samopoštovanja.

10. SVE ŠTO ULOŽIMO U RANO DJETINJSTVO SE VIŠESTRUKO VRAĆA

Važno:

- **Pružanje okružja pogodnog za učenje – koje potiče motivaciju i upornost.**
- **Kreiranje prilika za učenje – koje omogućuju vježbanje izvršnih funkcija (sposobnost planiranja, organizacije, određivanja prioriteta, rješavanja problema!!).**

11. MOZAK TRAŽI NOVA ISKUSTVA

Kada čitate djetetu ili se s njim igrate, vodite računa da ono bude izloženo različitim i poznatim stvarima. Mozak pokreću susreti i s poznatim i s novim stvarima.

Djeca vole nova iskustva (zaokupljuju njihovu pažnju), ali umiruju ih poznate stvari.

Važno:

- **Pjevati ili puštati omiljene pjesme – kao podsjetnik koji signalizira određeno ponašanje (priprema za spavanje, buđenje, veselje....).**
- **Predstaviti nove stvari ili ljude dajući mu vremena da ih upozna.**
- **Dijete mora istražiti nove predmete koje mu pokazujete.**

12. IGRA JE IZRAVNO POVEZANA S UČENJEM

- Raspon pažnje postupno se povećava.

18. IZGLED PROSTORA

Važno je:

- Sigurno okruženje.
- Red, organizacija i razvrstanost materijala.
- Izmjenjivanje igračaka i slikovnica – novost bolja nego pretrpanost.
- Okruženje koje potiče dodirivanje, promatranje, slušanje, kretanje.

19. OSIGURATI DJECI PUNO VJEŽBE RADI UČENJA KONTROLE IMPULSA

Kontrola impulsa počinje polako i nije ju lako postići. Cilj – postići ju kod svakog djeteta. U mozgu postoje brojni sustavi koji sprečavaju ili zaustavljaju neku radnju. Kako zaustaviti neki postupak jedna je od najtežih stvari koje mozak mora naučiti.

Učenje kontrole impulsa možete:

- Vježbati zaustavljanje pokreta igrajući zabavne i lagane igre – igra semafora – prestaju se micati kada voditelj poviče „crveno svjetlo“; igra kipova; igra „Simon kaže“....
- Održati rečeno – da će malo kasnije dobiti nešto što želi – ako je pričekao
- Rad na emocijama – razgovor o emocijama, imenovanje...
- Davanje uputa – da ponovi uputu koju ste mu rekli prije nego što ju izvrši – uči slušati, čuti.
- Nemirna djeca – ako predugo sjede – gube samokontrolu.
- Dovoljno prilika za maštovitu igru – oslobađanje frustracija – oblačenje u likove, dramska igra..
- Govor sa sobom, glasno razmišljanje – način usporavanja, objašnjavanja problema prije nego što prijeđe na djela.

20. OSIGURAVANJE STABILNOG, DOSLJEDNOG, IZAZOVNOG OKRUŽJA KOJE ĆE POTAKNUTI RAZVOJ TEMELJA IZVRŠNIH FUNKCIJA U MOZGU

Izvršne funkcije - skup kognitivnih vještina koje uključuju **mentalnu kontrolu i samoregulaciju**. Uključuju vještine razmišljanja i planiranja koje se razvijaju tijekom cijelog djetinjstva... i rane odrasle dobi.

Poticanje razvoja izvršnih funkcija:

- Važna je vježba.
- Osnovne redovite aktivnosti u okviru kojih im se pruža pažnja, prilike za povezivanje i komunikaciju, na predvidljiv način.
- U rutinskim aktivnostima - naglašavati što dolazi prvo, što nakon toga, što na kraju – povezivati s ciljem...

21. POVEZIVANJE S DJETETOM

VAŽNO – DA DIJETE IMA BAREM JEDNU POUZDANU, BRIŽNU OSOBU PUNU LJUBAVI, KOJU VOLI - najvažniji čimbenik za razvoj mozga.

22. DODIRI SMIRUJU, POBOLJŠAVAJU ZDRAVLJE

Svakodnevno nježno masiranje djeteta ojačava imunosni sustav, pomaže da se dijete opusti i smiri, jača povezanost između djeteta i odraslog.

U obitelji – masiranje kod kupanja ili prije spavanja.

U obitelji i vrtiću omogućiti:

- tješiteljski dodir, brižni dodir, nježno držanje za ruke – povećavaju osjećaj sigurnosti, opuštenosti.

- pozdravljanje - dlanom o dlan (daj 5), ...

- dodir podrške u području leđa ili ruke – poticaj da bolje pazi i više sudjeluje.....

..... DOVODE DO:

- manje tjeskobe, dubljeg sna

- veće pažnje – u jasličnoj i vrtićnoj dobi

- smanjenja hormona stresa.

23. PRIVIJTE DIJETE UZ SEBE KAKO BI SE OSJEĆALO SIGURNO

Takva povezanost omogućuje mu osjećaj sigurnosti i zaštićenosti. Osjećaj sigurnosti je neophodan za zdrav razvoj mozga. **Ako nije zadovoljen, primarno područje mozga zaduženo za „borbu ili bijeg“ preuzima kontrolu i troši energiju koja bi se inače koristila za učenje.**

Osigurajte:

- puno prilika za fizičku blizinu - u krilu dok čitate slikovnicu, pogladiti ruku, rukom kroz kosu, ali prije sebe opustiti

- ljuljajte dijete, pjevušite mu.

24. SVAKODNEVNO IZRAZITE ISKRENU LJUBAV DJETETU

- Svakog dana djetetu recite da ga volite – dječji mozak se optimalno razvija ako se ono osjeća sigurno, voljeno i ugodno.

- Pozitivni, smireni i sigurni uvjeti – dovode do bolje samoregulacije i slike o sebi; negativni, stresni i kaotični uvjeti – do stanja povećane budnosti, agresivnog ponašanja, impulzivnih stanja, nereguliranih emocija.

25. UŽIVAJTE U ČITANJU DJECI

Djeca vole slušati glas roditelja. Čitanje djeci u najranijoj dobi stimulira centre za zadovoljstvo u mozgu i jača povezanost s djetetom. Djeca u tome žive, polako shvaćaju da im posvećujete pažnju.

- **Svaki dan čitajte djeci; vraćajte se omiljenim slikovnicama – djeca vole ono što im je poznato.**

26. POTAKNITE RAZVOJ OSJETILA DODIRA VOĐENIM ISTRAŽIVANJEM OBIČNIH ISKUSTAVA

Dok obavljate svakodnevne rutinske poslove (veš, suđe..) dopustite maloj djeci da dodiruju različite plohe (neravne, glatke, grube, mekane, ljepljive, skliske). Imenujte riječima svako iskustvo – djeca će naučiti stvarati asocijacije između riječi i osjeta/opažaja – početak važnog razvoja pojma.

- Omogućite djeci da istražuju predmete i okruže pod vašim nadzorom – komentirati kako su stvari npr. vizualno iste ili različite, suprotne (neravan, gladak, svjetlucač,..).

27. POKAŽITE DJETETU SLIKE NJEMU VAŽNIH LJUDI KAKO BISTE U NJEMU IZGRADILI OSJEĆAJ SIGURNOSTI

Pripremite male fotoalbume s fotografijama obitelji i prijatelja koje ćete često gledati zajedno s djetetom - to pomaže da se dijete osjeća povezano s važnim osobama u životu – jača osjećaj sigurnosti i povjerenja.

Fotografije neka budu jednostavne, s jasno prikazanim licima, razgovarajte o svakoj osobi dok pokazujete fotografije.

28. KORISTITE SE GLAZBOM KAKO BISTE SE POVEZALI S MALOM DJECOM

Slušanje glazbe, pjevanje i sviranje instrumenata (kasnije) može biti važno za kasniji emocionalni i intelektualni razvoj.

Izloženost glazbi u ranoj dobi, osobito aktivnosti koje uče dijete da drži ritam uz glazbu – može olakšati učenje čitanja. Glazbene aktivnosti poboljšavaju slušnu diskriminaciju – potiče fonemsku svjesnost, što je osnova učenja čitanja.

Koristite:

- Zvečke, bubnjeve..., sviranje – omogućavaju koncentriranje na glazbeni tempo – djeca uče otkrivati pravilnost, vježbaju vještine slušanja.**
- Pjevajte zajedno, slušajte razne vrste glazbe.**
- Plešite zajedno – potiče dijete na koordinaciju kretnji različitih dijelova tijela.**
- Udarajte ritam uz poznate pjesme i dodajte nekoliko novih; zvončići, def – udaranje ritma uz glazbu.**

- Glazba – može se koristiti kao znak za prijelaze između aktivnosti - ritual (vrijeme za pospremanje, spavanje, igru, ručak)
- Ne koristiti pozadinsku glazbu tijekom cijelog dana – već određene vrste glazbe za konkretne ciljeve (prijelaz, smirivanje, promjena tempa – kad razina energije postane previsoka ili preniska).
- Maloj djeca pjesma može pomoći u smirivanju ili opuštanju – kako pjevuše, pjevaju, tako usporavaju tempo – način kako naučiti samoregulirati se, koncentrirati i upravljati vlastitom aktivnosti.

29. POHVALITE DIJETE ZATO ŠTO SE POTRUDILO

Pozitivne povratne informacije pomažu djeci na puno načina. Bolje je pohvaliti djecu zato što su se potrudila. Djeca kojoj stalno govore da su pametna (čak i kada se radi o malom postignuću), pružaju otpor i ne žele iskušavati nove stvari ako misle da neće uspjeti u prvom pokušaju – žele sačuvati sliku o sebi kao pametnom djetetu i izbjegavaju sve izazove koji bi mogli ugroziti tu njihovu sliku o sebi. Ako pokušaju i dožive neuspjeh, taj ishod smatraju osobnim porazom (umjesto - preteškim zadatkom,..)

Pozitivne povratne informacije temeljene na tome koliko se dijete trudilo (bez obzira na uspjeh), potiču, uče dijete: pokušati ponovo, zatražiti savjet ili pomoć od roditelja, vratiti se zadatku kasnije, zaključiti da još uvijek nije spremno za taj zadatak.

Važno je :

- Hrabriti malu djecu: „Hajde, možeš ti to...samo nastavi“, „Mogu li ti pomoći?“, „Lijepo. Zaista si se potrudila.“, „Divno. Zaista si dala sve od sebe.“
- Hrabriti vrtićku djecu: „Zbilja si to lijepo riješila. Želiš li nešto napraviti drugačije?“, „Jesi li zadovoljna? Kako ti se čini?“, „Samo nastavi, izvrsno napreduješ. Reci ako ti bude potrebna moja pomoć.“

30. RAZMISLITE O TOME KAKO SE VI KORISTITE TEHNOLOGIJOM (pametnim uređajima)

Pasivno gledanje u ekran – ne preporučuje se do dvije godine života.

Problem – koje emocionalne poruke mi odrasli šaljem djeci svojom nametljivom upotrebom tehnologije? Djeca vrlo brzo shvate da se odrasli brzo povlače iz interakcije čim čuju zvuk maila, poruke,... Taj prekid ili ometanje može dovesti do toga da dijete misli da su svi i sve važniji od njega. Dok jede, vozi se, sprema na spavanje... - odrasli su zaokupljeni pametnim telefonima – dijete osjeća prekid komunikacije – za to vrijeme zanemarujemo djetetove potrebe, a to ni ne primjećujemo.

- **VAŽNO – BITI DJECI PSIHIČKI DOSTUPNI – OSJETLJIVI ZA NJIHOVE POTREBE**
- Ugasite uređaje (TV,) kada skrbite o djetetu.

32. PRAKTICIRAJTE USREDOTOČENU SVJESNOST (US)

...ili MINDFULNESS – ako naučimo postati usredotočeniji i svjesniji u svakodnevnim interakcijama s djecom, to može pridonijeti njihovom boljem socio - emocionalnom i intelektualnom razvoju.

U današnjem društvu – preplavljeni smo informacijama, podražajima - previše podražaja bori se za našu pažnju. Važno – naučiti se usredotočiti.

Unatoč tome što živimo u vrijeme ultrapovezanosti (pametni telefoni, tableti...), mnogi pojedinci se osjećaju jako usamljeni.

US – trenutna svijest o našim mislima, osjećajima i okružju – prihvaćanje i obraćanje pažnje na naše misli i osjećaj bez procjene njihove ispravnosti. **Cilj – usporiti neprestani ulaz informacija kojima ste bombardirani – da bi bili mirniji i prisutniji s ljudima koji nas okružuju; učenje kako se bolje koncentrirati i bolje se osjećati.**

Usredotočena i svjesna odrasla osoba (roditelj, odgojitelj) je ona osoba koja planski komunicira s djetetom na način koji mu pomaže, a ne oslanja se samo na instinkt; takva osoba ima svijest o vlastitim postupcima i riječima kako bi ostvarila zdrav dječji razvoj, može se usredotočiti na sadašnji trenutak – kao da usmjeri svjetlo na ono na što se želi koncentrirati. Mnogima je to teško, jer smo preplavljeni brigama o budućnosti, obavezama, jurimo kroz trenutak da bismo došli do vikenda...

US - može smanjiti stres, povećati budnost i energiju....

Način povećanja usredotočene svjesnosti - obratite pažnju na to gdje ste, kako se osjećate, na ljude u svom životu, na promjene koje se događaju oko vas, na promjene u sebi (kako ste opušteni ili napeti u nekom trenutku...)... Kako?

- isključite sve uređaje; što manje radite više stvari odjednom, jer se smanjuje točnost - ako da, onda različite stvari (uključuju različita područja u mozgu) ; usredotočite se na disanje, tjelesno opuštanje, jednolično izgovaranje, pjevanje, brojanje, usredotočeno i svjesno šetanje (...jedenje, gledanje...)

33. PORUKE O KOMUNIKACIJI

33.1 SHVATITE VAŽNOST LICA

Sposobnost razumijevanja namjere ili značenja koju pokazuje izraz lica je ključna za opstanak. Izrazi lica koje dijete najviše povezuje sa zadovoljavanjem svojih potreba su oni koje oblikuju oči i usta odrasle osobe – bebe i mala djeca brzo nauče odstupanja od onoga što očekuju (nježan izraz pun ljubavi). Promjene u raspoloženju, tonu, emocijama koje izražava neka osoba signaliziraju djetetu da bi se u odnosu prema njejemu mogle dogoditi promjene.

Emocionalna praznina depresivne osobe, ljutnja... izaziva zabrinutost, tjeskobu kod djeteta.

Ako se osjećate potišteno, pokušajte se ponašati veselije i razvedriti se prije interakcije s djetetom. Ako ste ljuti, neka vas zamijeni netko u interakciji s djetetom.

33.2 GOVORITE, GOVORITE

Broj riječi izgovoren djeci od rođenja do 3. godine izravno utječe na njihov budući IQ. Često čitanje i govor usmjeren djeci mogu povećati IQ.

Važno je: bogato jezično okruženje – slikovnice, priče, pjesmice, proširivanje vokabulara...

33.3. TOČNO ARTIKULIRAJTE GLASOVE JER DJETETOVA SPOSOBNOST DA IH ČUJE MOŽE UTJECATI NA SPOSOBNOST GOVORA

Djeca koja mogu čuti i razlikovati glasove kasnije će lakše naučiti govoriti.

**- Jasno artikulirajte i izgovarajte glasove – kako bi dijete moglo vidjeti vaša usta (zube i jezik)
– dijete mora vidjeti kako nastaje govor.**

33.5 KORISTITI SE ZNAKOVNIM JEZIKOM (GESTAMA) S DJECOM KOJA JOŠ NE GOVORE

Korištenje gesti može smanjiti osjećaj frustracije koju mala djeca osjećaju dok još ne mogu verbalizirati svoje želje i potrebe jer nemaju još razvijen jezik.

Geste su važan dio ljudske komunikacije.

Dobro je započeti podučavati bebe ili malu djecu osnovnim znakovima:

- jesti, više, gotovo, spavati, mlijeko, promijeniti (kao u promijeniti pelene) – od 7-9 mj.;
- pomoći, voda/piće, vruće, hladno...
- zatim dodati neku aktivnost koju su djeca zavoljela i iščekuju je - koristiti ju rano na početku aktivnosti (sposobnost predviđanja!) – igrati se , kupati slikovica, lopta, vožnja u autu, odlazak u vrtić..

Budite dosljedni; uspostavite kontakt očima , recite riječ i pokažite znak/gestu – to pomaže djetetu u učenju riječi i povezivanju pojma s gestom.

33.6 ZA RAZVOJ DJEČJEG MOZGA BOLJE JE SVIRATI NEKI INSTRUMENT NEGO SAMO SLUŠATI GLAZBU

Slušanje klasične glazbe opušta.

- Glazbene aktivnosti – slušanje glazbe, pjevanje i sviranje instrumenata važne su za kasniji intelektualni razvoj, ali i česti razgovori, čitanje i slušanje dječjih pjesmica.

33.7 DIJETE UČI OPONAŠANJEM - GLEDA ŠTO DRUGI RADI KAKO BI ZNALO ŠTO TREBA UČINITI

Otkriveni su zrcalni neuroni – aktiviraju se u trenutku kada osoba jednostavno promatra kako netko drugi izvodi neku radnju i onda kada ta osoba sama izvodi tu radnju – oponašanje je

jedan od najvažnijih načina na koje ljudi uče jedni od drugih – fizičke radnje, izražavanje i doživljavanje emocija...

Važno je:

- demonstrirati, točno pokazati što želimo da djeca nauče
- djeca će naučiti pozitivna i negativna ponašanja – npr. hranimo lutku, vičemo – kroz aktivaciju krugova specijaliziranih za oponašanje
- djeca pamte emocionalno ozračje koje stvaramo; ako govorimo jedno, a radimo drugo, vjerojatno će upamtiti ono što radimo; paziti na to koje emocije prevladavaju u obitelji.

33.8 DJECA VOLE LUTKE

Lutke imaju trajnu privlačnost. Kod dojenčadi se razvija vidni sustav, kod starijih beba i male djece centri za jezik, a kod male djece i djece vrtičke dobi emocionalna regulacija – njihov mozak naučit će važne vještine uz pametnu upotrebu lutaka.

Čin igranja lutkom potiče dijete da nastavi održavati interakciju i zabavljati se – to ga potiče na ponavljanje.

Kod tek prohodale djece šarene lutke su sjajan način za poticanje razvoja jezika dok ih budete uključivali u razgovor s lutkama. Smiješan i zabavan fizički kontakt (dodiri, šakljanje, poljupci od strane lutke prema djetetu..) oduševljava dijete. Kada dijete počne pokazivati zanimanje, potaknite ga da i samo dodirne i uzme lutku.

- Djeca od 2-3 god. i djeca vrtičke dobi mogu se povjeravati lutkama i osjećati se emocionalno povezana s njima. Djeca vrtičke dobi koriste se lutkama za glumljenje novih ideja ili zadataka koje uče i nove emocije koje žele izraziti. Preuzimanje kontrole nad lutkom stvara u djetetu osjećaj djelatne sposobnosti, sposobnosti da stvari drži pod svojom kontrolom, što je važno u ovoj fazi razvoja.

33.9. VIŠE PUTA ČITAJTE DJETETU ISTU SLIKOVNICU

Mnoga djeca vole da im odrasli stalno iznova čitaju slikovnice. Ljudski mozak najbolje uči ponavljanjem – veze između neurona postaju sve jače, na kraju se potpuno automatizira vještina ili znanje.

- Ponavljanje pruža djetetu osjećaj sigurnosti.
- Mogućnost da se razrade podaci koje djeca već znaju – razgovor, proširiti, izgraditi novi vokabular za opis pojmova u slikovnici.
- Potiče se bolje upoznavanje s knjigama – pravilno držanje slikovnice, listanje stranica,...

33.10 POKAZUJTE STVARI KADA POUČAVATE DJECU NOVIM RIJEČIMA

- Pokazivati i gledati predmet dok ga imenujete – dijete gleda u smjeru vašeg prsta i pogleda – ostvaruje se zajednička pažnja – nužna za učenje jezika.
- Dok čitate slikovnicu i poučavate dijete nazivima za iste stvari – izgovorite naziv i pokažite predmet/sliku predmeta u isto vrijeme.
- Provjerite je li se ostvario zajednički pogled – gledaju li djetetove i vaše oči u istu stvar.
- Pripremite prave predmete ili slike – ako želite da dijete nešto nauči o njima – tako potaknite interes.

- Neka dijete crta slike o pričama koje priča – zapišite riječi da mu pomognete s pričom i oko natpisa iznad slika.
- Izložite po redu važne slikovne prikaze kao podsjetnik na informacije koje je dijete naučilo.

33.11 ČITAJTE SLIKOVNICE I PJEVAJTE PJESME KOJE IMAJU RIMU, RITAM I PONAVLJANJA

Novija istraživanja – kod disleksije (teškoće u čitanju) problem nije u vizualnom procesiranju, već u slušnom procesiranju – razlikovanju fonema.

Slikovnice pisane u rimi – korisna vježba u prirodnoj okolini; naglašavanje rimovanih riječi; rima, stihovi i pjesme – imaju puno ritma – održavaju stalan tempo, prate određeni obrazac koji se stalno ponavlja.... RIME, RITAM I PONAVLJANJE – temeljni elementi za pripremu djece za učenje i čitanje.

Učenje čitanja – ovisi o djetetovoj sposobnosti da čuje male glšovne razlike – FONEMSKA SVJESNOST.

- Djeci bilo koje dobi čitati priče s puno rima.
- Slušanje i pjevanje pjesama – ponavljanje ritma.
- Naučiti držati ritam uz glazbu – pjleskanje uz fraze, ples uz pjesme.
- Nabrajati rime za riječi (npr. u slikovnici – sat – bat, cvat, vrat,...).

33.12 GLASNO ČITANJE SLIKOVNICA – POTICANJE DJEČJEG POJMOVNOG RAZVOJA

- Svakodnevno čitati djeci.
- Verbalizirati pojmove prisutne u slikovnici – neke imaju malo riječi, ali puno pojmova
- Postavljati pitanja – da dijete pokaže o čemu pričamo.
- Poticati na imenovanje i prepričavanje slikovnica.

